

Kapitel 5

Kontraktualismen säger följande:

En handling är fel om och endast om den skulle förbjudas av varje princip för allmän handlingsreglering som ingen person rimligen kan förkasta, givet att personen ifråga eftersträvar just sådana principer.

Syftet med kapitel 5 är att förklara hur denna formel ska förstås och tillämpas.

Kapitel 5

Den kontraktualistiska formeln ger upphov till två frågor:

(1) Vad är en "princip för allmän handlingsreglering"?

(2) Vad avgör när en person "rimligen kan förkasta" en sådan princip?

Kapitel 5

Om principer:

En princip är inte en enkel regel av typen ”döda aldrig” som kan tillämpas m. e. m. mekaniskt.

En sådan regel svarar snarare mot en uppsättning principer, vilka är generella påståenden om skäl för att handla. De är inte undantagslösa. Vi åberopar dem när vi vill rättfärdiga moraliska omdömen om specifika handlingar.

Kapitel 5

Bakom regeln ”döda aldrig” döljer sig, enligt Scanlon, bl. a. följande principer:

- (a) Det faktum att en handling kan antas leda till en persons död är vanligen ett avgörande skäl för att inte utföra handlingen.
- (b) Det faktum att jag skulle tjäna på en viss persons död rättfärdigar inte att jag dödar honom.
- (c) Det är tillåtet att döda en person om detta är enda sättet att hindra honom från att ta mitt liv.

Kapitel 5

Det är dock slående att de principer som Scanlon själv tar upp senare i boken i samband med olika tillämpningar inte är av den form han beskriver här, utan snarare påminner om handlingsregler, ibland väldigt komplicerade.

Scanlon betonar att många av de principer vi accepterar är implicita, och vi har kanske aldrig tänkt på dem. Men när en faktisk eller hypotetisk situation uppstår där de äger tillämpning blir vi medvetna om dem. Då kan vi åberopa dem för att motivera partikulära omdömen.

Principerna kan i sin tur rättfärdigas med ett kontraktualistiskt resonemang.

Kapitel 5

Om "rimlighet":

Till att börja med skiljer Scanlon det rimliga från det rationella.

I gängse mening är en handling rationell om det förefaller sannolikt att den tjänar agentens intressen bättre än alla andra alternativ, vilka dessa intressen än är.

Scanlon försöker också förklara vad som menas med en "rimlig" ("reasonable") handling, men lyckas inget vidare.

Kapitel 5

För att illustrera skillnaden använder han ett exempel (s. 192). Ett antal jordägare ska komma överens om ett sätt att fördela vattnet i trakten mellan sig. En av jordägarna är dock så mäktig att han i praktiken kan diktera villkoren själv.

Enligt Scanlon är det rationellt av de små jordägarna att acceptera den store jordägarens villkor, även om de är ofördelaktiga för dem själva. Detta eftersom alternativet är ännu sämre: den store jordägare surnar till och ger dem inget vatten alls.

Däremot är det inte rimligt av den store jordägaren att erbjuda så dåliga villkor, givet att han vill erbjuda villkor som ingen rimligen kan förkasta.

Kapitel 5

Det är svårt att förstå skillnaden mellan rationella och rimliga handlingar, och jag tror att detta beror på att Scanlon blandar ihop två saker.

Å ena sidan kan vi tala om en handling som rimlig eller inte rimlig. Å andra sidan kan vi, i ett fall som det Scanlon beskriver, tala om villkoren (eller liknande) som någon framställer som rimliga eller orimliga. Det vill säga: det är själva innehållet i villkoren som är rimligt eller orimligt.

Kapitel 5

Enligt Scanlon är rimligheten hos en handling avhängig av vilka motiv agenten har (se s. 32-33). Detta kanske stämmer, även om det blir svårt att se vad som i så fall skiljer en rimlig handling från en rationell.

Men detsamma gäller inte rimligheten hos villkor. Den store jordägarens villkor är orimliga oavsett vilket motiv han hade för att framföra dem. Faktum är att deras rimlighet inte har något att göra med om de faktiskt framförs eller inte.

Och – central punkt – Scanlons framställning tyder på att det är rimlighet hos villkor, eller snarare principer, som är det viktiga, inte rimlighet hos handlingar.

Kapitel 5

Vad är det då som gör att en person rimligen kan förkasta en princip?

Scanlon är (medvetet) luddig på den här punkten. Men det blir lättare att förstå vad han menar om vi använder den så kallade "maximintolkningen" av kontraktualismen. (Notera att Scanlon själv inte ställer sig bakom denna.)

Grundidén i denna tolkning är att en person rimligen kan förkasta en princip om och endast om hon har starkare skäl att förkasta den än någon annan person har att förkasta någon alternativ princip. (Se s. 229.)

Kapitel 5

Skälen en given person har att förkasta en viss princip beror på konsekvenserna (i vid mening) för den personen av att den principen blir allmänt omfattad. Kom ihåg att den kontraktualistiska formeln talar om ”principer för allmän handlingsvägledning.”

I den enklaste formen av kontraktualism – som Scanlon uttryckligen förkastar – är de enda relevanta konsekvenserna effekter på personens välfärdsnivå.

Kapitel 5

Ett förenklat exempel:

	Princip 1	Princip 2	Princip 3	Princip 4
Kalle	4	10	0	-1
Lisa	5	7	3	6
Pelle	2	13	-5	4
Anna	5	0	1	-3

En rak tillämpning av maximintolkningen ger vid handen att alla principer utom den första kan förkastas. Detta är eftersom den som drabbas värst av Princip 1 (Pelle) drabbas mindre illa än den som drabbas värst av de andra principerna.

Kapitel 5

Ett förenklat exempel:

	Princip 1	Princip 2	Princip 3	Princip 4
Kalle	4	10	0	-1
Lisa	5	7	3	6
Pelle	2	13	-5	4
Anna	5	0	1	-3

Men notera att denna slutsats förutsätter att vi mäter hur en person "drabbas" av att en princip allmänt accepteras enbart genom att se på hur hon skulle ha det om den principen accepterades. Ett alternativ är att se på skillnaden i välfärd mellan denna situation och det bästa alternativet för varje individ. Då kan alla utom 2 förkastas. Eller så kan man kombinera båda modellerna på något sätt.

Kapitel 5

Som sagt menar Scanlon att inte bara effekter på personens välfärd är relevanta. Men vad kan vi säga om de skäl som kan finnas för att förkasta en princip?

Till att börja med betonar Scanlon att ett skäl att förkasta måste komma från ett visst perspektiv ("standpoint"). Detta perspektiv tillhör teoretiskt sett en given individ, men i praktiken är det generiskt.

Att det är generiskt betyder att det definieras av de skäl som individer som befinner sig i en viss situation normalt sett har.

Kapitel 5

[Notera att det som följer är en möjlig tolkning av Scanlon – och förmodligen inte heller den som ligger närmast texten.]

Exempel. Ta följande princip: (P) en bilförare måste alltid köra så försiktigt att han kan vara säker på att inte orsaka någon olycka.

När vi ska bedöma (P) enligt kontraktualismen finns det två relevanta perspektiv att ta hänsyn till:

- (a) Bilförarens perspektiv
- (b) Medtrafikantens perspektiv

Kapitel 5

Bilföraren har skäl att vilja köra bil relativt obehindrat. Medtrafikanten har skäl att vilja undvika att bli skadad av bilföraren.

Bilföraren har skäl att förkasta (P) till förmån för en alternativ princip som kräver mindre av honom. Medtrafikanten har skäl att förkasta den till förmån för någon ännu mer krävande princip (kanske en som förbjuder bilkörning över huvud taget).

Förhoppningsvis går det att nå en jämviktspunkt där bilförarens skäl att begära mer frihet väger lika tungt som medtrafikantens skäl att slippa skada. Den visar vad bilisten är skyldig att göra.

Kapitel 5

En annan väldigt viktig punkt om skäl att förkasta principer är att de måste vara personliga.

Scanlon ger tyvärr ingen tillfredsställande definition av vad detta betyder. En naturlig tolkning är att personliga skäl är "agent-relativa", d.v.s. att de måste referera till personen som har skälet. Detta villkor är dock knappast tillräckligt.

Det följer att ett legitimt skäl inte kan vara opersonligt. Till exempel kan en person inte förkasta en princip med motiveringen att konsekvenserna för miljön skulle vara dåliga om den blev allmänt accepterad.

Kapitel 5

Även om Scanlon inte säger detta verkar det också rimligt att anta att ett skäl för att förkasta en princip är legitimt om det på något sätt skulle vara dåligt för en själv om principen blev allmänt accepterad. (Detta behöver dock inte vara en effekt på ens välfärd i Scanlons mening – se kap. 3.)

Notera också att det dåliga inte behöver vara en konsekvens av handlingar av andra som tillåts av principen. Det kan också vara krav på en själv som principen ställer och effekter på ens relation till andra och ens självbild av att en viss typ av beteende är allmänt tillåtet (eller allmänt anses vara tillåtet).

Kapitel 5

Men stämmer det att man har skäl att förkasta en princip endast om det vore dåligt för en om den blev allmänt accepterad? En intressant tillämpning i sammanhanget är det som Scanlon kallar "fairness".

Han tänker på principer som ger vissa individer godtyckliga fördelar utan att detta nämnvärt påverkar någon annans välfärd. Exempel: "Alla utom jag (DA) ska betala skatt." Hur kan dessa förkastas?

Scanlons svar är att andra, som godtyckligt behandlas sämre än mig kan förkasta principen av just detta skäl. Är sådan behandling dålig för dem? Oklart.

Kapitel 5

Sedan Scanlon först lanserade sin version av kontraktualismen har den stående invändningen mot den varit att den är cirkulär, alternativt innehållslös.

Boven är ordet 'reasonable' ('rimligt'), som vi har sett är centralt. Idén bakom invändningen är att för att vi ska kunna bedöma om det är rimligt för någon att förkasta en viss princip så måste vi redan veta om den principen är moraliskt acceptabel eller inte.

Kapitel 5

Det går att undvika den här invändningen genom att ge kontraktualismen ett tydligt innehåll, så att det är relativt klart vilka principer den säger kan förkastas.

Detta kan vi göra genom att använda maximintolkningen och kombinera denna med att begränsa oss till skäl att förkasta som har med individens välfärd att göra. ("Välfärdskontraktualism")

Men Scanlon är ovillig att gå så långt. Han vill behålla flexibiliteten i sin teori, men får därmed också betala ett pris: det blir svårare att bemöta cirkularitetsinvändningen.

Kapitel 5

Scanlon bemöter delvis invändningen genom att hävda att kontraktualistiskt resonerande är holistiskt.

Med detta menar han att vi ofta måste ta en viss princip för given i ett sammanhang där vi frågar huruvida en annan princip kan rättfärdigas.

Ett sådant antagande är inte cirkulärt.

Poängen med Scanlons svar är åtminstone delvis att hans kritiker ställer orealistiska krav ifall de föreställer sig att vi kan svara på frågor om rätt och fel utan att göra moraliska bakgrundsantaganden.

Kapitel 5

När man betraktar Scanlons svar på cirkularitetsproblemet bör man komma ihåg vilken ambitionsnivå han har. (s. 218).

Att bemöta kritiken genom att gå över till "välfärdskontraktualism" innebär att man närmar sig en tolkning av kontraktualismen där den erbjuder en sorts beslutsprocedur för rätt och fel, formulerad i helt icke-moraliska termer. Scanlon förnekar dock att han är ute efter något sådant, eller att det är ett realistiskt mål.

Kapitel 5

Enligt Scanlon själv är den största utmaningen för kontraktualismen att hantera det fenomen han kallar "aggregering".

Vi har redan sett att Scanlon inför en "individrestriktion" på skäl för att förkasta. Ett skäl måste tillhöra någon individ, konkret eller generisk.

Denna restriktion utesluter möjligheten att ett skäl att förkasta tillhör en grupp individer och består av summan av deras individuella skäl (d.v.s. skäl att förkasta får inte aggregeras, läggas ihop).

Kapitel 5

Individrestriktionen och förbudet mot aggregering som följer från denna är av central betydelse för Scanlon, för den gör att hans position skiljer sig klart från konsekvensialismen.

Det är nämligen karakteristiskt för alla konsekvensialistiska teorier att de är *aggregerande*. De bygger på att vi kan lägga ihop värden som tillhör olika individer i en enda helhet.

Enligt Scanlon leder detta till att konsekvensialismen, med Rawls' ord, inte tar skillnaden mellan individer på allvar.

Kapitel 5

Ett typexempel är fallet med en person som dödas för att rädda ett stort antal andra personer från något mindre allvarligt problem.

Kontraktualismen tillåter inte att vi dödar personen. Hans skäl för att förkasta varje princip som tillåter detta måste vägas mot varje annan individs skäl att förkasta en princip som inte tillåter detta. Eftersom hans skäl i det här fallet är mycket starkare "vinner" han varje gång.

Det spelar ingen roll hur många som skulle tjäna på hans död, eftersom hans skäl ställs mot deras individuellt, inte kollektivt.

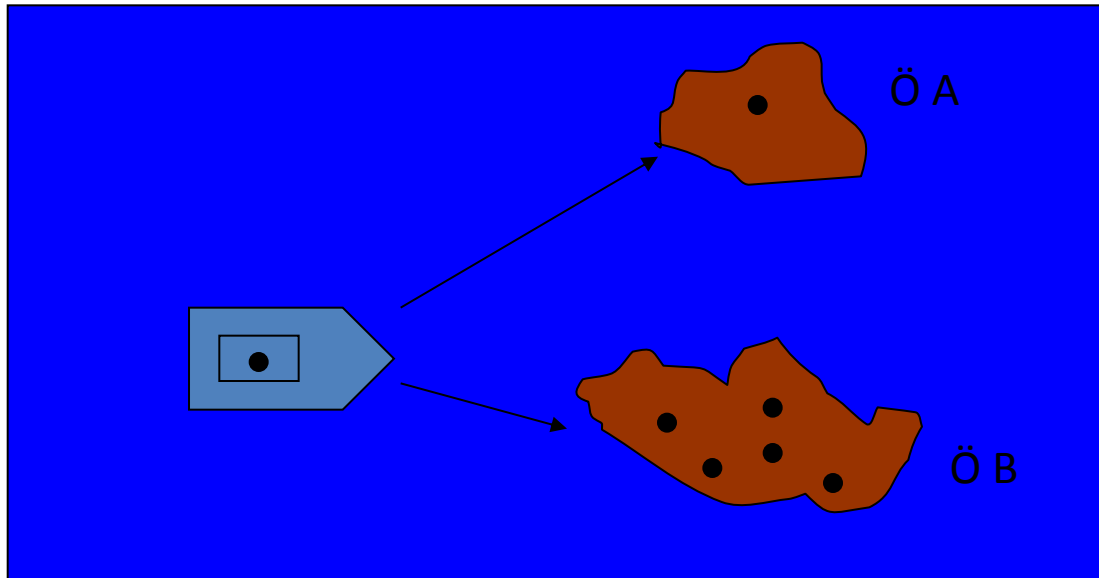
Kapitel 5

Detta resultat är intuitivt, men Scanlons förbud mot aggregering leder till mindre attraktiva konsekvenser i många andra fall.

Ett som han speciellt diskuterar är av följande typ.

Kapitel 5

En person finns på ö A, fem på ö B. Du hinner bara åka med din båt till en av öarna innan de översvämmas av tidvattnet och alla som är kvar dör. Vad bör du göra?

Kapitel 5

Eftersom aggregering inte är tillåten verkar vi inte kunna säga att du bör åka till ö B för att du där kan rädda ett större antal liv. De flesta (men inte alla) tycker att det är fel.

Scanlon försöker lösa problemet med hjälp av "tie-breaker-argumentet" (Kamm).

Kapitel 5

Här är en situation där det spelar roll att kontraktualismen i första hand uttalar sig om hur det är tillåtet att resonera – eller hur agenten går till väga när hon fattar sina beslut.

Det kan förefalla så att en kontraktualistisk agent måste singla slant i valet mellan de två öarna. Bara så kan hennes beslutsmetod reflektera det faktum att personerna hon kan rädda alla har likvärdiga anspråk.

Om beslutsmetoden inte reflekterar detta faktum kan den person vars anspråk inte ges samma vikt klaga.

Kapitel 5

Scanlon förnekar att kontraktualismen rekommenderar slantsingling. Istället jämför han en situation där det bara finns en person på varje ö med den ursprungliga.

Han håller med om att det är rimligt att singla slant om man väljer mellan lika antal. Men om en ny person tillkommer på endera ön och man fortsätter att använda slantsingling som beslutsprocedur så agerar man som om den nytillkomne personen inte gör någon skillnad. Detta ger denne skäl att klaga (och förkasta beslutsproceduren).

[Den nytillkomne personen är en "tie-breaker".]

Kapitel 5

Tie-breaker-argumentet fungerar dock endast i fall där likvärdiga anspråk står mot varandra.

Betydligt besvärligare är situationer där jag kan rädda ett stort antal personer från allvarlig skada eller ett betydligt mindre antal personer från en ännu allvarligare skada.

I sådana fall vill de flesta säga att jag är skyldig att rädda det större antalet, men det är minst sagt oklart hur kontraktualismen ska kunna försvara det påståendet.

Kapitel 5

Ett annat problem är att vi i praktiken tillåter (risk för) allvarliga skador på ett mindre antal personer för att ett stort antal ska kunna göra relativt små vinster. Exempel: trafik.

Scanlon svarar:

- (1) En princip som förbjöd risktagande skulle också sammantaget ha förödande effekter på individer.
- (2) Kontraktualismen kan åtminstone visa att det är nödvändigt att vidta försiktighetsåtgärder som gör skadorna mindre sannolika.
- (3) Det är relevant om de som skadas har tagit på sig riskerna frivilligt. (Mer om detta i kapitel 6.)

Kapitel 5

En slående sak med Scanlons exempel är att de handlar om att välja mellan att rädda olika stora grupper av individer, inte om att skada ett mindre antal för att rädda ett större antal.

Många deontologiskt inriktade filosofer anser att det finns en viktig skillnad mellan fall av dessa två typer.

Går det att redogöra för denna skillnad i kontraktualistiska termer? Scanlon svarar inte på frågan.